

**Miasto i państwo na
przestrzeni dziejów. Studium
historyczno-prawne.
Księga Jubileuszowa z okazji
czterdziestopięciolecia pracy
naukowej oraz 70. urodzin
Profesora Tadeusza
Maciejewskiego**

Przedmowa

Przygotowując księgę upamiętniającą Jubileusz 45-lecia pracy naukowej oraz zbliżające się 70. urodziny Pana Profesora *Tadeusza Maciejewskiego*, podjęliśmy starania, aby także tematycznie pozostawała mu ona najbliższa. Nie było to zadanie łatwe, jeśli weźmie się pod uwagę szeroką płaszczyznę zainteresowań naukowych naszego Mistrza. Wyszliśmy jednak z założenia, że prowadząc studia historyczno-prawne, Pan Profesor koncentrował swoją uwagę na dwóch głównych sferach i obszarach badań.

Wkraczając w świat nauki, Dostojny Jubilat skupił się na perspektywie lokalnej i problematyce organizacji życia w mieście. Jego droga naukowa rozpoczęła się od studiów nad prawem miejskim Gdańska i Pomorza Gdańskiego. Badania nad prawem sądowym XVIII-wiecznego Gdańska uwieńczone zostały obroną rozprawy doktorskiej i publikacją wartościowej¹ monografii², swoistym zaś ukoronowaniem pracy Pana Profesora na tym polu była uznana w świecie naukowym³ i nagradzana rozprawa habilitacyjna poświęcona wilkierzom miast Prus Królewskich⁴. Kontynuując dzieło swojego Mistrza Profesora *Edwina Rozenkranza*⁵, utrwalił i pogłębił główny nurt badań historyczno-prawnych prowadzonych na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego. Sprawił, że ten obszar stał się podstawowym znakiem rozpoznawczym gdańskiego ośrodka akademickiego w badaniach nad dziejami państwa i prawa.

Jako dojrzały i uznany już naukowiec Dostojny Jubilat przeniósł ciężar swoich zainteresowań w kierunku zagadnień organizacji ogólnopaństwowej, a zwłaszcza jej podstaw ustrojowo-konstytucyjnych. Pan Profesor nigdy jednak nie zaprzestał prowadzenia badań nad problematyką miejską⁶. Odnalazł też „złoty środek” i umiejętnie połączył swoje doświadczenia ze studiów nad prawem i organizacją miast ze sferą zainteresowań nad ustrojem państwa. Skon-

¹ Z. *Zdrójkowski*, Recenzja monografii T. Maciejewskiego, Prawo sądowe w ustawodawstwie miasta Gdańska w XVIII wieku, Gdańskie Towarzystwo Naukowe, Wydział I Nauk Społecznych i Humanistycznych, Seria monografii, Nr 80, Wrocław 1984, s. 238–239.

² T. *Maciejewski*, Prawo sądowe w ustawodawstwie miasta Gdańska w XVIII wieku, Wrocław 1984.

³ D. *Janicka*, Recenzja monografii T. Maciejewski, Zbiory wilkierzy w miastach państwa zakonnego do 1454 r. i Prus Królewskich lokowanych na prawie chełmińskim, Uniwersytet Gdański, Zeszyty Naukowe. Rozprawy i monografie 144; Gdańsk 1989, s. 250, Zapiski Historyczne 1993, Nr 68/1, s. 152–154.

⁴ T. *Maciejewski*, Zbiory wilkierzy w miastach państwa zakonnego do 1454 r. i Prus Królewskich lokowanych na prawie chełmińskim, Gdańsk 1989.

⁵ E. *Rozenkranz*, Początki i ustrój miast Pomorza Gdańskiego do schyłku XIV stulecia, Gdańsk 1962; E. *Rozenkranz*, Recepja prawa lubeckiego w miastach nadbałtyckich, Gdańsk 1967, E. *Rozenkranz*, Napoleońskie Wolne Miasto Gdańsk. Ustrój, prawo, administracja, Gdańsk 1980.

⁶ Na przykład w ostatnim czasie ukazały się prace T. *Maciejewski*, Prawo i jego nauczanie w Gdańskim Gimnazjum Akademickim od XVI do XIX wieku (1558-1810), CPH 2015, Nr 67/2, s. 111–125 oraz T. *Maciejewski*, Ustawodawstwo przeciwpożarowe w dawnym Gdańsku (1454-1793), SDPIP 2017, Nr 20, s. 35–50.

centrował bowiem swoją uwagę na ustroju wolnych miast, które kultywując tradycje sięgające swymi korzeniami do czasów średniowiecznych bądź wczesnonowożytnych, przybierały w XIX i XX w. postać suwerennych bądź na wpół suwerennych organizmów państwowych. Badania na tym polu zaowocowały uzyskaniem prestiżowego grantu Narodowego Centrum Nauki. Efektem intensywnych prac nad jego realizacją, prowadzonych w ostatnich kilku latach było wydanie aż dwóch monografii. W pierwszej z nich Pan Profesor nakreślił szeroką panoramę ustrojów konstytucyjnych wolnych miast Europy⁷, w drugiej zaś skupił się na tym, co badawczo zawsze było mu najbliższe – na Gdańsku, prezentując jego ustrój konstytucyjny i sądowy w dwóch szczególnych momentach w dziejach tego miasta, które najpierw w czasach napoleońskich, a następnie po I Wojnie Światowej uzyskało status samodzielnego bytu prawnopañstwowego⁸.

Naturalną kolejną rzeczą Księga Jubileuszowa dzieli się więc na dwie części. Perspektywy lokalnej (tytułowemu miastu) towarzyszy perspektywa centralna ogniskująca się przede wszystkim na poziomie badań nad prawem i ustrojem (ogólno)pañstwowym. Obie części poprzedza esej *Jacka Matuszewskiego* o potrzebie zachowania poprawności metodologicznej w wypowiedziach na temat przeszłości⁹.

W pierwszej części Autorzy, pragnąc uhonorować wkład Dostojnego Jubilata w rozwój nauki, podjęli starania, aby nawiązać do badań historyczno-prawnych prowadzonych przez Pana Profesora nad organizacją stosunków miejskich za pomocą instrumentów prawnych. Nie zapominając o wartościowych studiach nad prawem innych miast w regionie, jak choćby Tczewa¹⁰ czy Torunia¹¹, nie będzie chyba przesadą stwierdzenie, że swoją uwagę naukową Pan Profesor kierował przede wszystkim w stronę Gdańska. W swych dziełach stale do niego wracał. Czy wynikało to tylko z faktu, że całe swoje życie naukowe związał z tym miastem? To pytanie do Pana Profesora. Ale poszukując obiektywnych przyczyn, trudno się dziwić temu wyborowi. Gdańsk był wszak miastem unikatowym w przedrozbiorowych dziejach Rzeczypospolitej, a i późniejsza jego historia wyróżniała to miasto w skali Europy. W zasadzie już od średniowiecza Gdańsk jako prawdziwie kosmopolityczny ośrodek stanowił miejsce mieszania się różnych kultur, także kultur prawnych¹². Jako tętniący życiem ośrodek handlu i „okno na świat” Rzeczypospolitej przodował również w rozwoju organizacji życia społeczno-gospodarczego i kształtującego go porządku prawnego. Rozwój miasta i jego infrastruktury, handlu czy też rzemiosła oraz towarzysząca temu wszystkiemu potrzeba zarządzania skomplikowaną sferą stosunków społeczno-gospodarczych wraz z koniecznością utrzymania porządku publicznego – wszystko to owocowało żywiołowym rozwojem prawodawstwa¹³. Gdańsk – podobnie jak inne duże europejskie miasta handlowe cieszące się rozległą autonomią – już

⁷ T. Maciejewski, *Ustrój konstytucyjny wolnych miast (państw, terytoriów) Europy w latach 1806–1954. Studium prawnohistoryczno-porównawcze*, Warszawa 2018.

⁸ T. Maciejewski, *Ustrój konstytucyjny i sądowy Napoleońskiego (1807–1814) i Wersalskiego (1920–1939) Wolnego Miasta Gdańska w rozwoju prawnohistoryczno-porównawczym*, Gdańsk 2017.

⁹ J. Matuszewski, *O potrzebie przestrzegania zasad metodologicznych w badaniach historycznych wszelkiego rodzaju*, s. 1–13.

¹⁰ T. Maciejewski, *Wilkierz królewskiego miasta Tczewa*, Gdańsk 1994.

¹¹ T. Maciejewski, *Wilkieze miasta Torunia*, Poznań 1997.

¹² C. Obracht-Prądzyński, P. Łuczczeko, *Wielokulturowość Gdańska – problem, szansa czy ryzyko?*, *Miscellanea Anthropologica et Sociologica* 2019, Nr 20(4), s. 109–110.

¹³ M. Bogucka, *Gdańsk jako ośrodek produkcyjny w XIV–XVII w.*, Warszawa 1962, s. 393–394.

od średniowiecza stawał przed całym konglomeratem nowych wyzwań związanych z postępowaniem cywilizacyjnym i dynamicznie zmieniającą się rzeczywistością prawną, społeczną i ekonomiczną. Podejmując się rozwiązywania tego typu problemów, ośrodki miejskie od zawsze znajdowały się w awangardzie rozwoju prawa¹⁴.

Wśród artykułów poświęconych Gdańskowi najliczniejszą grupę stanowią teksty odnoszące się do działania i organizacji sądowej. Funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości w XVI w. obrazuje publikacja *Edmunda Kizika*¹⁵. Jej autor skupia się na motywach popełniania najcięższych przestępstw na przykładzie analizowanej przez siebie sprawy o morderstwo gdańskiego małżeństwa. Bieg spraw sądowych jest także przedmiotem uwagi *Zbigniewa Naworskiego* analizującego XVIII-wieczny spór polskiego szlachcica z Gdańskiem¹⁶. O organizacji sądownictwa wojskowego w napoleońskim Wolnym Mieście Gdańsku pisze z kolei *Cezary Wołodkowicz*¹⁷. Wśród innych tekstów poświęconych problematyce ściśle związanej z Gdańskiem oraz sąsiednimi regionami Żuław, Prus Królewskich i Prus Książęcych znalazły się artykuły: *Sławomira Kościelaka*, który przedstawia mechanizm powstawania i szerzenia się nieprawdziwej rzeczywistości historycznej na przykładzie XVII w. fałszerstwa aktu fundacji gdańskiego klasztoru¹⁸; *Wiesława Długokęckiego* omawiającego źródła średniowiecznego prawa wałowego na Żuławach¹⁹; *Janusza Matłkę* skupiającego swoją uwagę na XVI-wiecznej suplice szlachcica mazurskiego do księcia pruskiego²⁰ oraz *Piotra Kitowskiego* o intercyzie szlacheckiej zawartej na Kaszubach w XVII w.²¹ Wszystkie te publikacje odkrywają przed historykami i historykami prawa wartościowy materiał źródłowy do badań nad prawem miejskim i ziemskim.

W grupie prac poświęconych zagadnieniom związanym z egzystencją i funkcjonowaniem innych miast polskich znalazła się krótka rozprawa *Józefa Kordeczuka* o wczesnonowożytnym wolnym mieście górniczym Złotym Stoku²². Z kolei *Maciej Mikula* w swoim artykule zajął się prezentacją aktywności prawotwórczej Jagiellonów względem cechów małopolskich i problemem autonomii tych korporacji²³. Wśród studiów nad dziejami prawa w XVIII wieku przedmiotem zainteresowania *Jerzego Dygdala* stała się praktyka funkcjonowania sądów marszałkowskich na przykładzie sprawy o przestępstwo popełnione w Warszawie²⁴, *Wacław Uruszczak* zaś umiejętnie połączył teoretyczne rozważania nad funkcjonowaniem prawa

¹⁴ M. Gałędek, Juridization as an Ideology of Polizeiwissenschaft in 18th Century, *Journal on European History of Law* 2017, Nr 7, s. 77.

¹⁵ E. Kizik, Morderstwo gdańskiego małżeństwa Christoph a Anny Schultz w 1593 r., s. 83–94.

¹⁶ Z. Naworski, Starosta knyszynskiego Tomasz Czapski wojenka z Gdańskiem, s. 135–150.

¹⁷ C. Wołodkowicz, Sądownictwo wojskowe w napoleońskim Wolnym Mieście Gdańsku w latach 1807–1813, s. 159–168.

¹⁸ S. Kościelak, O rzekomej fundacji klasztoru gdańskich karmelitów w 1186 r. i dłuższym naukowym żywocie XVII-wiecznego fałszerstwa, s. 95–104.

¹⁹ W. Długokęcki, Źródła do dziejów prawa wałowego na Żuławach w średniowieczu, s. 49–58.

²⁰ J. Matłkę, Przyczynek do sytuacji prawnej szlachty mazurskiej w Prusach Książęcych w XVI w. (Suplika *Wawrzyńca Szymańskiego z Wierzbowia* adresowana do *Albrechta* księcia pruskiego z roku 1566), s. 77–82.

²¹ P. Kitowski, Intercyza *Jerzego Bronka Puzdrowskiego* i *Anny Kętrzyńskiej* z 1659 r. Z dziejów prawa sądowego Prus Królewskich, s. 105–110.

²² J. Kordeczuk, Wolne miasto górnicze Złoty Stok (1491–1742), s. 57–64.

²³ M. Mikula, Jagiellonowie a prawo cechowe w miastach małopolskich, s. 65–76.

²⁴ J. Dygdala, O zuchwałym rabunku, sprawnej policji, awanturze o kompetencje sądów i surowej karze (Z warszawskiej kroniki kryminalnej 1732 r.), s. 111–120.

z analizą źródłową ksiąg sądowych podkrakowskiej Krowodrzy²⁵. Rozpatrywany przez Radę Nieustającą Spór o Starą Wieś – przedmiot analizy *Marcina Głuszaka* – to następne studium przypadku obrazujące wadliwe funkcjonowanie prawa zwyczajowego w Rzeczypospolitej²⁶. W kolejnych badaniach, tym razem nad XIX-wieczną problematyką historyczno-prawną, *Michał Gałędek* skupił swoją uwagę na pracach projektodawczych zmierzających do nadania nowego ustroju miastom konstytucyjnego Królestwa Polskiego²⁷; *Andrzej Dziadzio* omówił orzeczniczą funkcję fakultetu prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego i jego rolę w systemie sądowym Wolnego Miasta Krakowa²⁸; a *Paweł Cichoń* dokonał analizy kwestii uwarunkowań prawnych działalności prowadzonej przez krakowski Dom Pracy²⁹. Natomiast w artykule poświęconym okresowi dwudziestolecia międzywojennego Jacek Wałdoch przestudiował kwestię specyficznego ustroju miejskiego Gdyni i relacji pomiędzy władzą samorządową i rządową³⁰. Wreszcie *Andrzej Szmyt* w swej pracy łączącej wątki historyczne z rozważaniami nad współczesnym prawem konstytucyjnym zgłębił w różnych kontekstach problem stołecznego charakteru miasta Warszawy³¹.

Wśród artykułów omawiających stosunki i prawo miast europejskich dominują studia nad miastami włoskimi, kolebką nowoczesnego życia miejskiego. *Andrzej Gaca* i *Zbigniew Filipiak* dokonali sumarycznej analizy włoskiego prawa statutowego i jego wpływu na późniejszy rozwój prawa sądowego w Europie³². Podobnie *Anna Jurkowska-Zeidler* i *Kamil Zeidler* w swoim tekście poświęconym Medyceuszom nie ograniczają się do wykazania wyjątkowego znaczenia tej dynastii w dziejach Florencji, ale opisują także jej wpływ na rozwój europejskiej bankowości z jednej strony oraz sztuki z drugiej³³. Nieco inny charakter ma artykuł *Mariana Mikołajczyka*, w którym przedstawia on ustrój i prawo osiemnastowiecznej Wenecji oczami polskiego zakonnika podróżującego po Italii³⁴. Z kolei *Marcin Michał Wiszowaty* w swym tekście skupia się na funkcjach i organizacji prawnej specyficznych sienneńskich korporacji terytorialnych – tzw. kontrad oraz Palio – słynnego tradycyjnego festynu, w którym uczestniczą³⁵. Oprócz artykułów skupiających się na problematyce miast włoskich w Księdze znalazł się także tekst poświęcony miastu leżącemu na drugim krańcu Europy. Karty z burzliwych

²⁵ W. Uruszczak, Funkcje prawa w świetle księgi sądowej wsi Krowodrza z XVIII w., 121–134.

²⁶ M. Głuszak, O przydzielaniu pomocy wojskowej do egzekucji z nieruchomości w XVIII w. na przykładzie sporu o Starą Wieś, s. 151–158.

²⁷ M. Gałędek, Projekty samorządu miejskiego z 1815 r. a ustrój miast ostatecznie przyjęty w Królestwie Polskim w 1818 r., s. 169–184.

²⁸ A. Dziadzio, Udział Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego w stosowaniu *Code civil* w Wolnym Mieście Krakowie (1815–1833), s. 185–200.

²⁹ P. Cichoń, Uwarunkowania prawne działalności Domu Pracy w Wolnym Mieście Krakowie w I połowie XIX w., s. 201–216.

³⁰ J. Wałdoch, Gdyniński eksperyment (samo)rządowy. Ingerencja władzy centralnej w kształtowanie ustroju Gdyni w dwudziestolecium międzywojennym, s. 233–244.

³¹ A. Szmyt, Miasto stołeczne – stolica państwa, s. 259–267.

³² A. Gaca, Z. Filipiak, Prawo statutowe włoskie i jego wpływ na rozwój europejskiego prawa sądowego, s. 15–24.

³³ A. Jurkowska-Zeidler, K. Zeidler, Medyceusze jako bankierzy oraz mecenas i kolekcjonerzy sztuki, s. 25–34.

³⁴ M. Mikołajczyk, Ustrój i prawo osiemnastowiecznej Wenecji w oczach polskiego franciszkanina-reformata Stanisława Kleczewskiego, s. 35–48.

³⁵ M.M. Wiszowaty, Nie tylko Palio. Ustrój, status prawny i funkcje sienneńskich kontradi, 245–258.

dziejów Petersburga (Piotrogradu) stały się bowiem przedmiotem zainteresowania *Adama Lityńskiego*, dając autorowi asumpt do obwołania miasta stolicą światowej rewolucji³⁶.

Część druga Księgi grupuje teksty o dziejach ustroju i prawa państwa, nawiązując do pewnego zwrotu w badaniach, jaki dokonał się wraz z ukończeniem przez Pana Profesora prac nad rozprawą habilitacyjną oraz książką profesorską. Otworzyło to przed Dostojnym Jubilatem większe możliwości do poszerzenia swoich zainteresowań naukowych o inne obszary. Podejmując się nowych wyzwań, Pan Profesor od lat 90. XX wieku zaczął przenosić punkt ciężkości w swych badaniach w kierunku dziejów państwa. Zaowocowało to z jednej strony powstaniem powszechnie znanych w całej Polsce, wielokrotnie wznawianych i poczytnych podręczników³⁷. To z nich zdobywało (i nadal zdobywa) wiedzę o historii państwa i prawa już kilkadziesiąt roczników studentów prawa i administracji. Z drugiej strony Pan Profesor skierował swoją uwagę w stronę badań nad ustrojem konstytucyjnym państw europejskich³⁸.

Nawiązując do tych zainteresowań, w części drugiej Księgi Jubileuszowej, Autorzy skoncentrowali swoją uwagę na perspektywie centralnej. W jej obrębie, co zrozumiałe, dominują teksty z zakresu szeroko rozumianej sfery badań nad problematyką ustrojowo-konstytucyjną. Do tej grupy zaliczyć można studium *Andrzeja Sylwestrzaka*. W artykule pt. „Akwinata projektodawcą konstytucji Cypru” Autor zgłębił myśl polityczną św. Tomasza w zakresie jego koncepcji władzy monarszej oraz aksjologii zadań państwowych³⁹. W tekście *Balazsa Rigó* odnajdziemy z kolei wnikliwą analizę przeobrażeń koncepcji patriotyzmu w myśli politycznej renesansowej Europy – od ograniczania jej do roli i postawy monarchy aż po teoretyczne wyjaśnienie podstaw emocjonalnego utożsamiania się narodu z państwem⁴⁰. W następnej publikacji poświęconej tej problematyce *Izabella Lewandowska-Malec* dokonała charakterystyki rozwoju i ewolucji wczesnonowożytnej koncepcji monarchii mieszanej w państwie polsko-litewskim⁴¹. Natomiast *Maciej Rakowski* przenosi Czytelnika aż do egzotycznego Królestwa Hawajów, analizując specyficzny mechanizm instytucji odpowiedzialności parlamentarnej, jaki funkcjonował w tym kraju w XIX wieku⁴². W kolejnej grupie artykułów poświęconych problematyce konstytucyjno-prawnej z okresu dwudziestolecia międzywojennego znalazły się

³⁶ *A. Lityński*, Petersburg – Piotrogród – stolica światowej rewolucji XX w., s. 217–232.

³⁷ *T. Maciejewski*, Historia ustroju i prawa sądowego Polski, Warszawa 1999, 2003, 2008, 2011, 2017; *T. Maciejewski*, Historia powszechna ustroju i prawa, Warszawa 2000, 2004, 2007, 2011, 2015; *T. Maciejewski*, Historia administracji, Warszawa 2002, 2006; *T. Maciejewski*, Historia polskiej myśli administracyjnej do 1918 r., Warszawa 2008; *T. Maciejewski*, Historia administracji i myśli administracyjnej: czasy nowożytne i współczesne (XVI–XX w.), Warszawa 2013; *T. Maciejewski*, The history of Polish legal system from the 10th to the 20th century, Warszawa 2016; *T. Maciejewski*, *M. Gałędek*, *P. Kitowski*, *M. Lewandowicz*, *M. Maciejewska-Szalas*, *M. Michalak*, *D. Michalski*, *J. Waldoch*, General History of the State and of Law, *T. Maciejewski* (red.), Gdańsk 2019.

³⁸ Zob. m. in. *T. Maciejewski*, Ustrój konstytucyjny demokratycznych republik nadbałtyckich w okresie międzywojennym (Litwa, Łotwa, Estonia), [w:] Tożsamość i partnerstwo. Studia z dziejów najbliższego sąsiedztwa, *M. Zymonrja* (red.), Koszalin 2000, s. 109–112; *T. Maciejewski*, Ustrój państw skandynawskich na przestrzeni dziejów, [w:] Przez tysiąclecia. Państwo – Prawo – Jednostka, *A. Lityński*, *M. Mikołajczyk* (red.), t. I, Katowice 2001, s. 63–80; *T. Maciejewski*, Konstytucjonalizm okresu Wiosny Ludów na obszarze Italii, GSP 2006, Nr 15, s. 61–72; *T. Maciejewski*, Konstytucjonalizm habsbursko-niemiecki okresu Wiosny Ludów, GSP 2006, Nr 15, s. 39–60.

³⁹ *A. Sylwestrzak*, *Akwinata* projektodawcą konstytucji dla Cypru, s. 281–296.

⁴⁰ *B. Rigó*, Essay on the concept of patriotism in the 16th century in early modern Europe, s. 297–322.

⁴¹ *I. Lewandowska-Malec*, Królestwo i Rzeczpospolita. Koncepcja monarchii mieszanej w państwie polsko-litewskim w XVI–XVII w., s. 329–338.

⁴² *M. Rakowski*, Zmiana konstytucji a legalna rewolucja. Refleksje w związku z wykładnią art. 76 konstytucji weimarskiej, s. 445–462.

teksty: *Sanity Osipovej*, która osiã swego artykułu uczyniła kwestię nadania kobietom praw wyborczych do parlamentu łotewskiego w 1918 r., przedstawiając ją na szerszym tle uwarunkowań związanych z wdrażaniem zasady równości płci na Łotwie⁴³; *Jerzego W. Ochmańskiego*, który omówił kwestię doktrynalno-ideologicznych sporów o możliwość, zakres i sposób nowelizacji konstytucji Republiki Weimarskiej⁴⁴ oraz *Piotra Uziębło*, który zaprezentował sposób realizacji zasady równości wyborów do parlamentu w II Rzeczypospolitej⁴⁵. Przedmiotem zainteresowania Dawida Michalskiego stała się kwestia przywództwa politycznego w Finlandii w XX w. oraz pod rządami nowej konstytucji z 1999 r.⁴⁶ Uwagę *Mariana Kallasa* zwróciły za to zagadnienia wyznaniowe w polskich partyjnych projektach konstytucyjnych powstałych w ciągu ostatnich kilkunastu lat⁴⁷.

Pozostałe teksty ujęte w części drugiej wymykają się prostym zabiegom klasyfikacyjnym. Zbiór ten otwiera tekst *Jerzego Zajadło*, który zastanawia się, czy w analizowanym przez siebie traktacie Cyceron przedstawia się on bardziej jako adwokat umiejętnie operujący sztuką retoryczną, a może eklektyczny filozof czy też przebiegły polityk⁴⁸.

Na tle pozostałych artykułów wyodrębnia się też praca *Beaty Możejko* obrazująca trud rzemiosła historyka w rekonstruowaniu faktów z przeszłości, a poświęcona ustaleniuiennej daty narodzin córki Kazimierza Jagiellończyka⁴⁹.

Z kolei wśród artykułów poświęconych historii prawa polskiego odnajdziemy publikacje *Jerzego Malca* o XVIII-wiecznych narodzinach polskiego prawa administracyjnego⁵⁰; *Jakuba Steliny* o charakterze prawnym stosunku służbowego w II Rzeczypospolitej⁵¹ oraz *Adama Wiśniewskiego* o wykonywaniu przez Polskę orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka⁵².

Ten ostatni tekst koresponduje przedmiotowo z wynikami badań przedstawionymi przez *Judithanne Scourfield McLauchlan* nad wpływem orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na uwarunkowania i kierunek prawno-sądowych reform podejmowanych w Republice Mołdowy⁵³. Jest to chronologicznie przedostatni z serii tekstów poświęconych problematyce z zakresu powszechnej historii prawa, które znalazły się w Księdze Jubileuszowej.

⁴³ S. Osipova, „The Political Platform of the Latvian People’s Council” of 17 November 1918 as the Founder of the Gender Equality Tradition in Latvia. Within the Discourse of European Ideas on Gender Equality, s. 435–444.

⁴⁴ J. W. Ochmański, Zmiana konstytucji a legalna rewolucja. Refleksje w związku z wykładnią art. 76 konstytucji weimarskiej, s. 445–462.

⁴⁵ P. Uziębło, Realizacja konstytucyjnej zasady równości wyborów do Sejmu i Senatu w latach 1922–1926, s. 479–488.

⁴⁶ D. Michalski, Przywództwo polityczne: przykład Finlandii, s. 513–522.

⁴⁷ M. Kallas, Zagadnienia wyznaniowe w partyjnych projektach konstytucji z lat 2004–2013, s. 523–530.

⁴⁸ J. Zajadło, „Oratio pro Murena” – Ciceron adwokat, filozof, mówca czy polityk?, s. 269–280.

⁴⁹ B. Możejko, Dzienna data urodzin *Elżbiety (2)*, córki *Kazimierza Jagiellończyka* i *Elżbiety Rakuszanki*, s. 323–328.

⁵⁰ J. Malec, La naissance du droit administratif polonais, s. 351–360.

⁵¹ J. Stelina, Charakter prawny stosunku służbowego w świetle ustawy z 1922 r. o państwowej służbie cywilnej, s. 489–500.

⁵² A. Wiśniewski, Uwagi o wykonywaniu wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Polskę, s. 531–546.

⁵³ J. Scourfield Mc Lauchlan, The Impact of Decisions of the European Court of Human Rights on Legal and Judicial Reform in the Republic of Moldova, s. 547–566.

Efektem badań prowadzonych w tym obszarze są także artykuły *Anny Klimaszewskiej* o instytucji odpowiedzialności sędziego w napoleońskim kodeksie postępowania cywilnego i jej implementacji na ziemiach polskich⁵⁴; *Marii Lewandowicz* o przyczynach i uwarunkowaniach reformy szwajcarskiego prawa prywatnego w XIX w., które finalnie doprowadziły do wydania ZGB⁵⁵; *Marcina Michalaka* charakteryzującego amerykańskie prawo medyczne i politykę zdrowotną w XIX w.⁵⁶; *Marju Luts-Sootak* wszechstronnie opisującej znaczenie instytucji własności podzielonej w Pribałtyce na przełomie XIX i XX w.⁵⁷; *Dariusza Maciejewskiego* poświęcony omówieniu niemieckiej Ordynacji adwokackiej z 1878 r.⁵⁸ oraz *Mai Maciejewskiej-Szalas* o formie, miejscach i sposobach złożenia podpisu we współczesnym prawie amerykańskim⁵⁹.

Następne i ostatnie już teksty dedykowane Dostojnemu Jubilatowi łączy spojrzenie na instytucje prawne i ustrojowe z jeszcze szerszej perspektywy ogólnoeuropejskiej bądź nawet globalnej. Panoramę zalegalizowanych sposobów zwalczania żebractwa w nowożytnej Europie nakreśliła *Danuta Janicka*⁶⁰. Z kolei *Wojciech Zalewski* w swych rozważaniach o karze i systemach karania łączy postulat sięgania po doświadczenie historyczne przy opracowywaniu założeń polityki kryminalnej z refleksją dotyczącą szczególnych zagrożeń związanych z instrumentalizacją prawa karnego poprzez ingerencje polityczne⁶¹. Spojrzenie z perspektywy globalnej na współczesne kierunki ewolucji prawa cechuje także artykuł *Jolanty Jabłońskiej-Boncy*. Autorka opisuje zjawisko i skutki ponadnarodowego „odkotwiczania” kulturowych doświadczeń i „dryfowania” kultur prawnych⁶². Komplementarną z tymi przemyśleniami metarefleksją o kierunkach, którymi podążają i będą podążać wspólnoty i kultury prawne, podzielił się też *Zdzisław Brodecki* w tekście zamykającym Księgę. Jego Autor umiejętnie powiązał niemi perspektywę globalną w swych rozważaniach nad cywilizacyjnymi przeobrażeniami świata i Europy z perspektywą lokalną wydarzeń zachodzących w Gdańsku jako mieście głęboko osadzonym w wielokulturowym dziedzictwie europejskim⁶³. Spiął w ten sposób w piękną klamrę całą Księgę upamiętniającą Jubileusz Pana Profesora Tadeusza Maciejewskiego.

⁵⁴ *A. Klimaszewska*, Instytucja odpowiedzialności cywilnej sędziego (*la prise à partie*) we francuskim Kodeksie procedury cywilnej z 1806 r. i jej rozumienie w pierwszej połowie XIX w. na ziemiach polskich, s. 361–380.

⁵⁵ *M. Lewandowicz*, Władza, czy naród? – przesłanki reformy prawa prywatnego w Szwajcarii w XIX w., s. 381–390.

⁵⁶ *M. Michalak*, Państwo w służbie zdrowiu. Podejście jankeskie. XIX-wieczna geneza amerykańskiej „wolności w medycynie”, s. 403–416.

⁵⁷ *M. Luts-Sootak*, Pragmatism in Law as a Trap. Pre-modern Divided Ownership in the Service of Baltic and Estonian Identities in the 19th and 20th Centuries, s. 417–434.

⁵⁸ *D. Maciejewski*, Ustrój adwokatury w II Rzeszy (1870–1918), Republice Weimarskiej (1918–1933), II Rzeczypospolitej na terenach byłego zaboru pruskiego (do 1932 r.) i w Wersalskim Wolnym Mieście Gdańsku (1920–1939), s. 463–478.

⁵⁹ *M. Maciejewska-Szalas*, Podpis w prawie amerykańskim, s. 567–582.

⁶⁰ *D. Janicka*, O penalizacji żebractwa w Europie w czasach nowożytnych, s. 339–350.

⁶¹ *W. Zalewski*, O niekorzystaniu z lekcji historii prawa we współczesnych dyskusjach o karze i karaniu. W stronę decywilizacji?, s. 501–512.

⁶² *J. Jabłońska-Bonca*, Kilka uwag o dekompozycji, deterytorializacji, odkotwiczaniach i netokracji we współczesnych państwach, s. 583–592.

⁶³ *Z. Brodecki*, Koniec historii, s. 593–603.

W zamyśle układ publikacji odzwierciedla więc drogę naukową, którą podążał Dostojny Jubilat, choć tematyka artykułów jest bardzo różnorodna, a teksty różnią się także między sobą formą literackiego wyrazu. Nie brakuje zarówno wnikliwych szczegółowych studiów, prezentacji nowych nieznanych materiałów źródłowych i faktów, czasem niszowych i hermetycznych, jak i barwnych eseistycznych omówień, umiejętnie łączących funkcje popularyzatorskie z naukowymi. Niezależnie od tej różnorodności w formie literackiego przekazu i tematyce obranej za przedmiot badań Autorów Księgi łączy jednak fakt, iż w swych pracach starali się rygorystycznie zachować kanon sztuki naukowej i rzetelność rzemiosła naukowego – tym samym wyeksponować wszystkie te cechy, które stanowią i stanowiły znak rozpoznawczy Pana Profesora od samego początku – od momentu, w którym na nią wkroczył w 1975 r. po ukończeniu studiów i rozpoczęciu pracy na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego – uczelni, z którą związał całe swoje życie.

Michał Gałędek

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl